

СУТНІСТЬ І ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ ВИХОВАНІСТІ ОСОБИСТОСТІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Олена Федоренко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті розглянуто філософські погляди на сутність і основні характеристики національно-патріотичної вихованості. Презентовано результати вивчення й аналізу останніх нормативних документів і публікацій, пов'язаних з проблематикою статті; розкрито сутність і наведено основні характеристики національно-патріотичної вихованості.

Ключові слова:

виховання; вихованість; національно-патріотичне виховання; національно-патріотична вихованість.

Аннотация:

Федоренко Елена. Сущность и основные характеристики национально-патриотической воспитанности личности: философский аспект.

В статье рассмотрены философские взгляды на сущность и основные характеристики национально-патриотической воспитанности. Презентовано результаты изучения и анализа последних нормативных документов и публикаций, связанных с проблематикой статьи; выявлена сущность и приведены основные характеристики национально-патриотической воспитанности.

Ключевые слова:

воспитание; воспитанность; патриотическое воспитание; патриотическая воспитанность.

Resume:

Fedorenko Olena. The essence and main features of a personality's national-patriotic decency: a philosophical aspect.

The article examines the philosophical views on the essence and main features of the national-patriotic decency. The author represents the results of study and analysis of the latest regulations and publications related to the issue under discussion, and she also provides the main feature of national-patriotic decency.

Key words:

upbringing; decency; national-patriotic education; national-patriotic decency.

Постановка проблеми. Сучасну філософію освіти в Україні визначено як сукупність світоглядних теорій, що зумовлюють методологію навчання й виховання учнів загальноосвітніх шкіл. Філософія виховання як практична сфера розвивається в широкому культурному полі. Синтетичного характеру набувають теоретичні основи філософії виховання, футурологічні проекти, інтелектуальні розвідки. Філософія виховання синтезує соціально-культурні репрезентації, досліджує багатоаспектність виховного процесу. У поле рефлексії філософії виховання особистості потрапляють складні процеси формотворення сучасної людини.

У сфері національно-патріотичного виховання дітей і молоді, згідно зі Стратегією національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, мають бути впроваджені єдині стандарти, зокрема щодо засобів і способів, форм і методів національно-патріотичного виховання, оцінки досягнень відповідних суб'єктів у цій сфері та їхньої компетентності, які розроблені уповноваженим центральним органом виконавчої влади за участю вчених, незалежних експертів, з урахуванням кращого міжнародного досвіду успішних демократичних держав [10, с. 6–22].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для з'ясування значення поняття «національно-патріотична вихованість» слід проаналізувати зміст понять «національність», «національна вихованість», «патріотизм», «патріотична вихованість» і похідне від цих понять – «національно-патріотична вихованість».

У «Великому тлумачному словнику української мови» поняття «національність» ототожнюється з поняттям «нація» або трактується як належність до будь-якої нації [4].

Національність – це належність людини до певної національної, етнічної групи, що охоплює спільність мови, історії, культури й традицій. Крім того, національність позначає юридичну належність індивіда до якої-небудь держави. Поняття національності є досить умовним. Здебільшого сучасні європейські вчені цим терміном позначають громадянство, державну належність, підданство. Але по суті, поняття національності й громадянства цілком не збігаються, ототожнення національності й громадянства применшує визначальну роль національності. Поняття «національність» позначає етнічні ознаки не тільки цілих націй, які компактно проживають на певних територіях, а й усіх її представників, де вони не проживали б, навіть на території інших народів і держав.

Поняття «національність» вивчається здебільшого вченими політологами й психологами.

В «Енциклопедії націоналізму» Л. Снайдер слушно застерігає проти помилок, які трапляються в процесі визначення національності. Зокрема він підкреслює, що:

1. Національність не залежить від раси.
2. Національність не залежить винятково від мови. Багато різних націй розмовляють однією й тією ж мовою, а бельгійці розмовляють різними мовами – французькою та фламандською – і немає бельгійської мови.

3. «Національність» і «держава» не є термінами-синонімами. Національність може бути й без національної держави. Так, у часи поділів (1772-1919 рр.) Польщі як держави не існувало, але була польська національність.

4. Національність не є наслідком «світового духу».

5. Ідея про те, що національність – це «народний дух» (Volksgeist) є фікцією, вигадкою й помилкою «активних націоналістів».

6. Національність і громадянство не є одним і тим же феноменом [12].

Національне виховання – це створена впродовж віків самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв тощо, покликаних формувати світоглядну свідомість і ціннісні орієнтації молоді, передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь.

Згідно з Концепцією виховання дітей у національній системі, головною метою національного виховання визначено «набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в молоді, незалежно від національної належності, рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури» [7, с. 4].

Національне виховання для України завжди було актуальним. Але через соціально-політичні причини не мало впровадження. Незважаючи на вкрай складні умови, когорта педагогів і свідомої інтелігенції початку ХХ століття уклала українські букварі, читанки, писала наукові праці. У масовій свідомості патріотизм – це передусім любов до Батьківщини й діяльність на її користь.

Філософсько-політологічна й педагогічна наука трактують патріотизм (від грецького *patris* – батьківщина, вітчизна) як усвідомлену й діяльну любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народові, готовність заради них піти на жертви, здійснити подвиг.

О. Мельникова у своєму дослідженні зауважує, що патріотизм є елементом суспільної та індивідуальної свідомості. На рівні суспільної свідомості під патріотизмом розуміється національна й державна ідея єдності й неповторності певного народу, яка формується на основі традицій, стереотипів, історії та культури кожної конкретної нації. На рівні індивідуальної свідомості під патріотизмом розуміється любов до Батьківщини, гордість за свою країну, прагнення пізнати, зрозуміти й поліпшити її. Ю. Руденко довів, що ідеологія патріотизму є основою духовності учнів [9].

К. Чорна твердить, що патріот – це той, хто в сьогоденні умовах неправового поля й безкарності сприяє розбудові демократичної соціальної держави правовими методами. Він не ототожнює державу Україну з владою, а усвідомлює, що влада має бути лише механізмом, засобом здійснення волі народу, а не хазяїном [11] тощо.

Аналіз різних підходів до визначення поняття «національно-патріотичне виховання» (О. Биков, О. Вишневецький, В. Гонський, С. Гончаренко, М. Іванов, О. Коркішко, В. Лутовінов, Г. Мітін, С. Паршук, Ю. Руденко, К. Чорна та інші) дав змогу Ю. Зубцовій виокремити такі аспекти цього процесу:

1) формування патріотизму як почуття: ставлення до Батьківщини, народу, суспільства, моральне почуття, зумовлене світоглядом людини, її належністю до етнічної спільноти;

2) виховання патріотизму як один з потужних і постійних мотивів соціальної діяльності;

3) формування системи поглядів, ідей, що є результатом засвоєння культури, традицій, звичаїв свого народу;

4) формування патріотизму як безпосереднього прояву любові до Батьківщини у вчинках людей, здатності до самореалізації на благо Вітчизни.

Узагальнивши сучасні наукові підходи, запропоновані В. Гарнійчук, В. Дзюбою, К. Журбою, Е. Зарединою, В. Киричок, О. Коркішко, К. Чорною та іншими дослідниками щодо визначення сутності поняття «патріотичні якості», Ю. Зубцова з'ясувала, що патріотична якість особистості – це соціально-психологічна властивість, що виявляється в єдності знань і діяльних почуттів особистості щодо світу людей, навколишнього предметного середовища й суспільства загалом [11, с. 9].

Серед сучасних дослідників, які працюють над питаннями патріотичного виховання й громадянських якостей особистості, слід назвати І. Беха, П. Вербицьку, П. Ігнатенко, А. Погрібного, Ю. Руденко, К. Чорну, О. Шестопалюк та ін.

Теоретичне дослідження національно-патріотичного виховання характеризується різноманітністю змісту та спрямованості. Соціально-філософський аналіз патріотизму на всіх етапах розвитку суспільства припускав різні напрями – від стародавньої Греції до сьогодення, розглядаючи такі питання, як розуміння державного патріотизму; поєднання релігії й античного патріотизму; формування нації, для якої патріотизм стає основним чинником.

Проблематика, що пов'язана з сутністю національно-патріотичного виховання,

порушена у філософії давно. Так, ідеям патріотичного виховання приділяли увагу мислителі різних епох: Конфуцій, Платон, Макіавеллі, Фіхте, Гегель, Ф. Бекон, Д. Дідро, З. Бауман та ін. У російській філософській думці питання любові до своєї Батьківщини розглядалися в працях М. Ломоносова, П. Чаадаєва, А. Хом'якова, А. Герцена, Г. Плеханова та ін. Цій проблемі присвячені роботи й українських філософів, педагогів, істориків, зокрема Г. Сковороди, В. Сухомлинського, Д. Донцова, І. Дзюби, В. Беха, Д. Дзвінчука, Л. Рижка, І. Стогнія, Н. Крохмаль та ін.

Уявлення про значущість ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання людини склалися давно й відображені в дослідженнях філософів і учених-педагогів переважно в аспекті аналізу таких підходів, як системний (М. Антонєць, А. Бойко, Л. Вовк та ін.), культурологічний (Ю. Бондаренко, О. Вишневський, В. Довбищенко та ін.) і цивілізаційний (Г. Ващенко, Б. Грінченко, М. Грушевський та ін.).

Сучасні дослідники також працюють над питанням національно-патріотичного виховання й національно-патріотичної вихованості особистості. Так, зокрема, І. Бех визначає національно-патріотичне виховання як керівництво індивідуальним становленням особистості як патріота України, що передбачає формування ціннісного позитивного (пізнавально-емоційного) ставлення до Батьківщини [2, с. 48].

Іноді до «національно-патріотичного виховання» зараховують процеси, що пов'язані з «громадянським вихованням». Але ці поняття слід розмежовувати. Так, у громадському вихованні основним є усвідомлення вихованцями механізмів функціонування сучасної держави, прав і обов'язків громадян цієї держави; формування поглядів на світ, громадянських і патріотичних почуттів і підготовка до участі в суспільному житті на засадах демократії, зв'язок з державними органами влади, з правом, економікою та адміністрацією країни [3]. Мета ж національно-патріотичного виховання полягає у формуванні в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності Батьківщині, любові до неї, турботи про добробут свого народу, готовності до виконання громадянського й конституційного обов'язку з захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення

особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [8].

Різні аспекти проблеми формування національно-патріотичної вихованості розкриті в роботах Н. Снопко, Н. Волошина та інших дослідників, що під національно-патріотичною вихованістю учнів розуміють формування високої патріотичної свідомості, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків щодо захисту інтересів Батьківщини, відданості ідеям державного суверенітету України.

Формулювання цілей статті. Метою статті є з'ясування сутності й основних характеристик національно-патріотичної вихованості на філософських засадах.

Методологією дослідження передбачено аналіз і систематизація філософської та педагогічної літератури з проблеми формування національно-патріотичної вихованості в учнів основної школи; узагальнення наукової літератури з національно-патріотичної проблематики; індукція, дедукція, синтез, порівняння й зіставлення ідей, концепцій національно-патріотичного виховання, теорії виховання національного самоствердження в учнівської молоді; визначення принципів і закономірностей формування національно-патріотичної вихованості в учнів загальноосвітніх шкіл тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Школа повинна шукати нові шляхи оптимізації сучасного національно-патріотичного виховання, розвиватися й навіть випереджати сучасність, оскільки вона виховує громадянина, патріота майбутньої України. Вона має забезпечувати своїм вихованцям можливості розширення особистісних перспектив відповідно до демократичних і плюралістичних тенденцій розвитку суспільства. Проте виховний потенціал школи обмежується матеріальними, організаційними, культурними, технологічними, ідеологічними та іншими суспільними обставинами. Подолати цю обмеженість можна лише через налагодження взаємодії школи з іншими елементами соціуму – сім'єю, громадою, церквою, засобами масової інформації, виробничими структурами.

Усе це потребує певної переоцінки тієї ситуації, що склалася в українській системі національно-патріотичного виховання дітей і молоді, пошуку нових принципів і підходів до національно-патріотичного виховання особистості, набуття нею основних компонентів національно-патріотичної вихованості: національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження й розвитку духовно-моральних цінностей українського народу тощо.

З огляду на це, викристалізувався складний аспект у набутті дітьми національно-патріотичної вихованості як складника системи духовних цінностей людини.

Вивчення філософської та педагогічної літератури дало змогу виявити світові тенденції в реалізації завдань щодо національно-патріотичного виховання дітей і молоді.

Є різні підходи до визначення терміна «патріотизм». Так, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» це поняття визначається як «любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народові, готовність стати на її захист», а «патріот – це той, хто любить свою Батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви й подвиги» [4, с. 894].

Патріотом не народжуються, а саме в соціумі відбувається формування й розвиток патріотизму як продукту розвитку особистості. Тому не можна забувати, що процес виховання молоді в дусі патріотизму тісно пов'язаний з необхідністю створення можливостей для самореалізації молодих громадян у всіх сферах суспільного життя.

Виховання патріотизму відбувається на різних рівнях розвитку особистості молодої людини. На емоційному рівні почуття патріотизму виникає в шкільні роки й підтримується й зміцнюється протягом усього життя людини; на інтелектуальному – погляди й переконання молодої людини формуються в сім'ї, у колі друзів, на вулиці й розширюються в школі, трудовому або військовому колективах, а також під впливом засобів масової інформації. Ті з них, які мають для найближчого оточення молодої людини в початковий період її соціалізації значення беззаперечних, механічно засвоюються. Вони просто інтеріоризуються, вбираються молоддю без її свідомої вибіркової участі. На діяльнісному рівні патріотична свідомість формується внаслідок здійснення вчинків заради добробуту Батьківщини.

Почуття патріотизму може й втрачатися в процесі життєдіяльності молодої людини, що зумовлюється впливом соціальних, економічних і політичних чинників, а також тим, що на формування патріотичної свідомості впливає західна модель, коли ще з дитинства прищеплюється думка, що країну потрібно любити лише тоді, коли вона створює для тебе умови для розвитку, роботи й відпочинку.

Необхідно пам'ятати, що патріотичне виховання є складним соціально-культурним, політичним феноменом, що слугує консолідації нації для найефективнішої реалізації завдань українського національного відродження, яке має комплексний характер і є цілісним процесом становлення й розвитку власної національної

державності, пробудження національної самосвідомості й гідності, розвитку національної культури й мови, утвердження економічної незалежності.

Сутністю патріотичного виховання є вироблення високого ідеалу служіння народові, готовності до трудового й героїчного подвигу в ім'я процвітання Української держави. Воно покликано формувати громадянина-патріота, виробляти в нього глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовності в будь-який час стати на захист Батьківщини.

І. Бех у підручнику «Національна ідея у виховному процесі школи: програмно-виховний контекст» дуже вдало сформулював сучасну українську національну ідею: «Шляхом злагоди до процвітання». Ця ідея, що мобілізує суспільство, вказує на головний вектор соціального простору – відповідність національному ідеалу (ідеалу національно-патріотичної вихованості особистості): це громадянин-патріот, демократ, гуманіст [1].

Патріотичне виховання молоді діалектичне й поєднує в собі низку окремих напрямів виховання – військового, морального, правового та ін.

Проте головним результатом виховних зусиль має стати національно-патріотична вихованість – готовність молодої людини до патріотичної діяльності як внутрішнього системного утворення, що передбачає п'ять основних компонентів – освітній, фізичний, психологічний, соціальний і духовний.

- Освітня готовність – це обсяг знань про героїчне минуле українського народу. Знання про відмінності між поняттями «патріотизм», «націоналізм», «космополітизм», «нацизм»;
- Фізична готовність передбачає певний рівень розвитку в молодої людини фізичної сили, витривалості, спрямованої на підготовку до захисту Української держави й служби в Збройних силах України;
- Психологічна готовність передбачає сформованість таких якостей, як емоційна стійкість, розсудливість, сміливість, рішучість, мужність, цілеспрямованість.
- Соціальна готовність – це вірність бойовим і національно-історичним традиціям, висока дисциплінованість, національно-громадянська активність.
- Духовна готовність виявляється в наявності ідеалу, у пошуках життєвого смислу й цінностей; самоусвідомленні свого Я-фізичного, психічного, соціального; самоочищенні й самовдосконаленні, у духовній

активності. Остання передбачає рефлексію як акт самопізнання окремих ознак своєї індивідуальності, власних рис характеру, що відображають знання внутрішнього світу.

Головною ознакою цих п'яти складників готовності є патріотична активність як внутрішнє ядро національно-патріотичного виховання. Така позиція розвивається шляхом послідовної зміни, трансформації простіших властивостей, якостей особистості на різних вікових стадіях, з притаманною їй структурою та психологічними закономірностями.

Історико-філософський аспект патріотизму передбачає розгляд його як суспільно-історичного явища, зумовленого соціально-політичними, економічними, етнокультурними та іншими характеристиками конкретного суспільства. Зауважимо, що на проблему патріотичного виховання та його роль у формуванні людини звертало увагу багато українських мислителів різних поколінь і поглядів – від часів Київської Русі й до сьогодення [8, с. 76].

У творах видатних українських мислителів Г. Сковороди, Т. Шевченка, П. Юркевича, К. Ушинського, І. Франка, О. Духновича, Я. Чепіги чільне місце посідає патріотизм українського народу, а саме: любов до Батьківщини, до рідної мови, до свого народу; повага до історичного минулого; формування національної свідомості. У своїх філософських трактатах і художніх творах Г. Сковорода порушував проблеми вивчення людини та її існування. Світоглядні позиції мислителя носять патріотичний і релігійно-філософський характер. Провідним мотивом більшості творів Т. Шевченка є вислів «любить Україну, як матір» [10]. Ця філософія глибоко індивідуальна, особиста і, разом з тим, ґрунтується на національній ідеї українського народу, його ментальності. Саме з патріотичної любові до рідної землі виникає шевченківська філософія пробудження людської гідності, смутку-жалю знівченого життя, сили протесту й бунтарства [8, с. 77].

Суть морально-патріотичної філософської парадигми розкриває видатний український філософ XIX століття П. Юркевич, який доводить, що істина розкривається не лише мисленням, а й «серцем», оскільки пошук істини зумовлений морально-патріотичними й релігійними поглядами людини.

Філософія І. Франка – це заповідь любові до Батьківщини й до людства. Загалом же його філософія – це яскраве втілення філософії українського духу початку XX ст., джерела якої слід шукати в творчості й поглядах Г. Сковороди й Т. Шевченка. І. Франко традиційну українську

родину розглядав як перший і найвпливовіший осередок патріотизму, національного єднання й виховання, місце прищеплення здорових норм і навичок поведінки, пошани рідної мови, народних звичаїв і традицій [8, с. 77].

Філософські основи виховного процесу відповідно до нової парадигми освіти й виховання розробляють М. Антонєць, А. Бойко, Л. Вовк, М. Євтух, П. Кононенко, В. Москалець, М. Стельмахович, М. Ярмаченко та ін. У працях сучасних мислителів порушується проблема демократичного й національно-патріотичного виховання з філософсько-антропологічних позицій. Соціально-філософський вимір патріотизму сучасного українського суспільства розкривається в роботах Н. Волошиної [6].

За останні десятиліття виконано низку дисертаційних досліджень з проблем патріотичного виховання: О. Абрамчук (Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів, 2006); Т. Гіалітіна (Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу, 2007); В. Мірошніченко (Теоретико-методичні засади патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників, 2012); Р. Сойчук (Виховання національного самоствердження в учнівській молоді, 2016).

Проблеми патріотичного виховання на сучасному етапі досліджують І. Бех і К. Чорна, які констатують, що за роки незалежності в Україні створені передумови для оновлення змісту й технологій патріотичного виховання, формування гуманістичних цінностей і громадянської позиції молодого покоління. У центрі патріотичного виховного процесу – особистість людини як найвища цінність. В основу системи патріотичного виховання покладено національну ідею як чинник консолідації розвитку суспільства [2, с. 3].

Патріотизм розглядається авторами як суспільна та індивідуальна цінність, компонент структури особистості. Патріотизм – це любов до Батьківщини, свого народу, турбота про його добробут, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити їй і захищати її, розділити свою долю з її долею [1, с. 23].

У філософському словнику патріотичне виховання розглядається як виховання, змістом якого є любов до Вітчизни, відданість, гордість за її минуле й сучасне, прагнення захищати інтереси Батьківщини. Це визначення актуалізує роль патріотичного виховання, оскільки саме через активну діяльність людини на користь суспільства виявляються її справжні почуття.

Таке виховання включатиме розвиток любові до Батьківщини, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальність за природу рідної країни; потребу зробити свій внесок у долю батьківщини; інтерес до міжнародного спілкування; прагнення праці на користь рідної країни, її народу. Воно має формуватися як у сім'ї, так і в школі, у державних і громадських організаціях, засновуючись на впевненості в позитивному ефекті. Виходячи з такого розуміння поняття «патріотичне виховання», предметом його аналізу є такі категорії, як національна ідея; національна культура; рідна мова; історія народу й держави; самовизначення, самоідентифікація; категорії Батьківщини (мала й велика Батьківщина); лідери та герої народу, нації, держави; рідний край, місто, село; батьки.

Результатом патріотичного виховання можна вважати людину, громадянина чи представника певної нації або національності, що розуміє й поділяє сутність національної ідеї; є носієм національної культури; своєю професійною діяльністю сприяє економічному, науковому, культурному зростанню Батьківщини; любить і відстоює рідну мову, користується нею; любить, захищає й обороняє рідну країну та її територію; любить, захищає й відстоює свої звичаї, традиції; любить, захищає та підтримує співгромадян з патріотичним способом мислення; постійно відчуває гордість за вищенаведені категорії й належність до них.

Наголосимо, що поняття «національно-патріотичне виховання» в окремих концепціях і наукових дослідженнях набуває різних значень, залежно від того, у рамках якого теоретичного підходу чи певної ідеології його розглядають. По суті, «національно-патріотичне виховання» набуває функціонального (інструментального) значення, виступає певним засобом досягнення політичних (ідеологічних) цілей.

Національно-патріотична вихованість – комплекс якостей особистості й актуальний результат, досягнутий особистістю або колективом у процесі національно-патріотичного виховання, що виявляється в здатності й готовності реалізуватися як особистість та індивідуальність у служінні Вітчизні. Для цього необхідно:

– засвоєння учнем досвіду пізнавальної діяльності, що передбачає сформованість патріотичних знань і уявлень;

– засвоєння учнем досвіду емоційно-ціннісних стосунків, що означає сформованість патріотичних почуттів, цінностей, переконань;

– засвоєння учнем дієво-практичного досвіду, що виявляється в реалізації патріотичних знань і уявлень, цінностей і переконань у патріотичній поведінці й діяльності.

Висновки. Сутністю національно-патріотичної вихованості, на наше переконання, є засвоєння учнями досвіду пізнавальної діяльності, емоційно-цінних відносин і дієво-практичного досвіду, які виявляються в здатності й готовності реалізуватися як особистість та індивідуальність у діяльності на користь Батьківщині.

Національно-патріотична вихованість – готовність молодшої людини до патріотичної діяльності як внутрішнього системного утворення.

Отже, національно-патріотична вихованість – це результат засвоєння особистістю національних цінностей і норм культури, ступінь сформованості в неї національно-громадянської самосвідомості, патріотичних переконань і поведінки, усвідомлення нею своїх вчинків і дій на користь народу й держави, готовність до захисту Вітчизни.

Основними характеристиками національно-патріотичної вихованості є: національна ідея, національний ідеал і культура, любов до малої й великої Батьківщини, самовизначення й самоідентифікація, які охоплюють систему поглядів етносу, його загальні принципи життєдіяльності, уявлення про основну мету, до якої він прагне у своєму історичному поступі. Будучи своєрідною «філософією життя» народу, ці складники базуються на спільному історичному досвіді, спільній території, мові, побуті, традиціях і звичаях. Саме вони є стрижнем єднання й гармонізації сучасного українського суспільства, збереження його самобутності, ідейного й морального плюралізму.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці технологій формування національно-патріотичної вихованості в учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна. – Київ, 2014. – 29 с.
2. Бех І. Національна ідея у виховному процесі школи: програмно-виховний контекст / І. Бех, К. Чорна // Шкільний світ. – 2008. — № 45. – С. 1–13.
3. Василюк А. Педагогічний словник-лексикон: англ.-укр., укр.-англ. / Алла Василюк. – Ніжин : Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя, 2004. – С. 21.

References

1. Bekh, I. D. (2014). *The program of patriotic upbringing of children and student youth*. Kyiv. [in Ukrainian]
2. Bekh, I. (2008). The national idea in the educational process at school: program-educational context. *Shkilnyi svit*, 45, 1–13. [in Ukrainian]
3. Vasyliuk, A. (2004). *Pedagogical dictionary-lexicon: English-Ukrainian, Ukrainian-English*. Nizhyn : Nizhyn State University named after M. Gogol. [in Ukrainian]
4. Busel, V. T., ed. (2004). *Great Dictionary of Modern*

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпін' : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
5. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я / упоряд. Загнітко А. П. – Донецьк : Вид-во «Бао», 2008. – 704 с.
6. Волошина Н. М. Соціально-філософський вимір патріотизму сучасного українського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Н. М. Волошина. – К., 2010. – 20 с.
7. Концепція виховання дітей і молоді в національній системі освіти, затверджена колегією Міністерства освіти і науки України 28 лютого 1996 року.
8. Кульчицький В. Й. Філософсько-світоглядні передумови розвитку патріотичного виховання в Україні (історичний аспект) / В. Й. Кульчицький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія педагогіка і соціальна робота. – 2013. – № 30. – С. 76–78.
9. Руденко Ю. Ідеологія патріотизму й державотворення як основа духовності учнів / Ю. Руденко, В. Руденко // Рідна школа. – 1999. – № 10. – С. 8–10.
10. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.: в 3 кн. – К. : Либідь, 1994.
11. Чорна К. Національна ідея як фактор становлення патріотизму у дітей та молоді / К. Чорна // Шлях освіти. – 2008. – № 3. – С. 5–11.
12. Snyder L. Encyclopedia of Nationalism / L. Snyder. – New York, 1990. – P. 230–231.
- Ukrainian Language*. Kyiv : Irpin' : VTF "Perun". [in Ukrainian]
5. Zahnitko, A. P. (2008). *Great Dictionary. Modern Ukrainian Language from A to Z*. Donetsk : Publishing "Bao". [in Ukrainian]
6. *Voloshyna, N. M. (2010). Social-philosophical dimension of patriotism in modern Ukrainian society : abstract of thesis for the Degree of Candidate of Philosophical Sciences : 09.00.03 "Social Philosophy and Philosophy of History"*. Kyiv. [in Ukrainian]
7. The Concept of Children and Youth Education in the National System of Education approved by the Collegium of Ministry of Education and Science of Ukraine dated 28 February 1996. [in Ukrainian]
8. Kulchyt'skyi, V. Y. (2013). Philosophical and worldview preconditions of the patriotic education development in Ukraine (historical aspect). *Naukovyi visnyk Uzhgorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pedahihika i sotcialna robota*. 30, 76–78. [in Ukrainian]
9. Rudenko, Yu. (1999). Ideology of patriotism and state building as a basis of students' spirituality. *Ridna shkola*, 10, 8–10. [in Ukrainian]
10. *Ukrainian word. Anthology of Ukrainian Literature and Literary Criticism of XX century : in 3 Books*. Kyiv : Lybid'. [in Ukrainian]
11. Chorna, K. (2008). The national idea as a factor of patriotism building in children and youth. *Shliakh osvity*, 3, 5–11. [in Ukrainian]
12. Snyder, L. (1990). *Encyclopedia of Nationalism*. New York. 230–231. [in English]

Рецензент: Москальова Л.Ю. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Федоренко Олена Миколаївна

elenka.fedorenko.73@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i18.1921>

*Матеріал надійшов до редакції 18. 04. 2017 р.
Прийнято до друку 10. 05. 2017 р.*

Information about the author:

Fedorenko Olena Mykolaivna

elenka.fedorenko.73@gmail.com

Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i18.1921>

*Received at the editorial office 18. 04. 2017.
Accepted for publishing 10. 05. 2017*